

Raudsepä Vambola: mille omma Eesti inemise õnnõtumba ku naabri?

Kae lk 2

Pilte talgopääväst Koorastõn, Kärgulan ja Sulbin

Kae lk 3

Sinidse mehe Marsi päält

Kae lk 4

Räpinä valla Männisalu küllä naas 2. lehekuust käümä liinibuss. Buss tulõ mi küllä telmise pääle, eelmidse päävä ödakus tulõ kõlista ütis-transpordikeskustõ numbri 12 012 pääle ja sõit kokko leppü. Hummogunõ buss lätt Männisalust vällä kell 7 ja ödagunõ jõud kell 16.05. Varatsõmbi aastil olõ-i mi küläh liinibussi käünü. Sovhoosi aigu käve tüüliidsi buss, miä vei rahvast Vilustõ keskustõ. Meil om väiku külä, tah eläs kõik aig 12 peret ja kattõ tallo tarvitõdas suvildõ. Tühjo majjo meil olõ-i. Rahvast eläs Männisaluh 23, om kuus tüüinemist ja kolm koolilast. Bussiliin naas tüüle Jacobsoni Külli (pildi pääl verevä paltoga) tubli asaajamisõ pääle ja seo om innekõkkõ abis koolih käüjile latsilõ.

PIIRI AINI jutt ja pilt

KU KESKKOTUS KIMMÄS, SÕS LADVA' LAULVA'

Uma Pido kuts laadulõ kauplõjit

Uma Pido pääväl, 2. juunil om Võro Keskliina pargin kellä 9–14 Uma Pido laat umakandi kraami, laadulava ja tüütarriga. Kauplõma oodõtas Vana-Võromaa kaupuga, tulla või nii käsitüü ku söögiga. Väega oodõt

om uma keele ja Vana-Võromaa märgi tarvitaminõ kraami välläpanõkin, silte pääl ni välläkitmisen.

Nõudmisõ laadul kauplõmisõs omma välän Uma Pido kodolehe pääl: umapido.ee/laat/. Ligemb teedüs Kivi Helle käest, tel 5853 1062.

UL

RAHMANI JANI PILT

Keväjäne laaduaig om tävve huuga käümä lännü. Seo pilt om tett minevä pühapäävä Mooste mõisan, kon peeti suurt kirbuturgu. A et keväjä tahtva inemise osta iks viläpuid ja köögiviläluumõ, sis oll' tsipakõsõ aiakraami ka seo laadu pääl. Lähembil nädälil peetäs keväjälaato pallõdõn paigun ja kimmäle tulõva uma kraamiga vällä kasvo- ja lillimüüjä.

Muusõumiüü Võromaal ja Setomaal

RAHMANI JAN

Kõrra aastan üteli lehekuu puulpääväl tegevä muusõumi uma ussõ valla ödagudsõl aol ja laskva külälliisi massulda sisse. Niimuudu tähistedäs üle-euroopalist muusõumiüüd.

Timahava om tuu ödak 19. lehekuul ja uma ussõ tegevä valla ka mi kandi muusõumi. Muusõumiüü om seekõrd pidoteemaline. Midä sis täpsempä nätä saa?

Vanal Võromaal

Suurõtiimuusõumin Varbusõl tetäs pido ja pillõrkaariga valla kats huuaonäütüst, miä kõnõlõs liiklusohutusõ kampaanjist ja unõhtõduist sildust.

Põlva talorahvamuusõumin Karilatsin om perrepido ödak. Kõnõldas perretähtpäivist, opitas tandsu ja tsõõrimängõ.

Räpinä kodoluu- ja aiandusmuusõumin Sillapääl jalotõdas mõisapargin üteli saatjaga, küllä tulõ Aunaste Maire. Saa nätä viil kõtutandsu, kullõlda lõõtsa ja kannõld.

Süvähavva villavabrikmuusõum tulõtas miilde, kuimuudu peeti küläpito vanal aol.

Teppo Augusti lõõdsatalon Loosu külän astva üles noorõ rahvamuusigu, loetas võro keelen Kreutzwaldi juttõ ja mängitäs lõõtsapilli.

Kreutzwaldi memoriaalmuusõumin Võrol om aiapido, külälliisil pallõldas üteli võtta piknigukorv.

Karula rahvuspargi külästuskeskusõn Ähijärve külän kõnõldas latsilõ luudusõst. Kell 19 tulõ küllä laulu-, kirä- ja talomiis Pulga Jaan, kiä kõnõlõs juttõ ja laul laulõ.

Mõnistõ talorahvamuusõumin Kuudsi külän om kellä 18–21 pidoprogramm.

Pokumaa Urvastõ lähkül pidä seekõrd pito tulõ veeren pokudõ muudu. Nuhutõdas keväjäst mõtsa. Ütenkuun juvvas tsäid ja süvväs saia, pallõldas üteli võtta 3 eurot saiarahha.

RMK Pähni külästuskeskusõn tulõ kellä 19–20 mõtskunna pido. Päält tuud om kell 21 üümatk Paganamaal ja sis viil lätt esi aigõ pido edesi Krabi kõrdsi man tulõ veeren.

Rogosi mõisa kodoluumuusõum Ruusmäel hoit ussõ valla kellä 18–23 ja lupa näüdädä midägi põnõvat.

Vana-Võromaa kultuurikoda Võro liinan kaes, kuis hinnäst pido jaos är ehti. Kaia saa Pärnä Jaani autoriehtide näütüst, vällä omma pantu muusõumi kogon olõva ehte. Omma ka tüütärõ, kon opitas ehtit tege-mä.

Setomaal

Obinitsa muusõum näütäs, kuimuudu Obinitsan iks om mõistõtu aigu maaha võtta ja pito pitä. Esi aol om tuud tettü tsipa esimuudu. Timahava saa nätä, määne om pido Obinitsan 2018. aastal.

Saatsõ Seto muusõumin peetäs kah pito. Pido alostas pido-kõnnõga ja tujjo hoit üllen pilli- ja laulumiis. Pidosaalis om muusõumi illos huuv. Pido-lauda kül katõtu ei olõ, a egäüts või pidosõõgi esi üteli võtta.

Seto talomuusõum Verskan pidä pito karmoškaga. Pido-lõ oodõtas kõiki, kinkalõ miildüs karmoškak mängi ja kullõlda. Saa mängi, tandsi, kullõlda, oppi ja opada. Mängvä nii suurõ ku väiku pillimehe.

Uma Pido matkasari jõud Paganamaalõ

Uma Pido matkasara ütsäs matk tulõ puulpäävä, 12. lehekuul kell 11. Hulgitas Rõugõ kihlkunnan Paganamaal vanapagana tiid piten.

Kokko saias Krabi koolitarrõ man, verst tiiristist Vahtsõ-Roosa poolõ.

Om võimalus valli katõ esi pikkudsõ matkaraa vaihõl: 11 vai 7 kilomiitret. Kullõldas legende Paganamaast ja vanapaganast. Kaias kotussit, kon vanapakan magari ja kitsi karat.

Uuritas, määndse jalajäle jätt pakan maaha, ku pagõsi pikse iist järve. Piirioron kaias nellä Paganamaa järve, käüdäs kaemistorni otsan. Vorot-ka kivikalmõ man mõtõldas muistitsidõ aigõ pääle. Kiä taht üle piiri Lätin är kävvü, piät ID-kaardi üteli võtma.

Ilosa Liivajärve korgõ kaldõ pääl pakutas tiivett ja laudas paikligu lõõdsamängjä Vis-seli Malle pilli perrä Paganamaa valssi. Matk lõpõs Krabi koolitarrõ man, kon saa kaia paikligu muusõumi näütüst.

Matka kõrraldaja pallõsõ matkaliidsil jalga panda viikimmä saapa ja päähä müts, et hinnäst puukõ vasta kaitsa. Üten tulnu võtta ka joogiputõl ja vöiuleib.

UL

Kiimä lännü kuklasõpesä

Mõnikõrd om põnnõv mõtõlda, kuimuudu olnu kaia taad ilma-ello kostki välastpuult. Näütuses mõtlõt, et olõt mehekene Marsi pääl ja kaet ilma säält korgõst. Miä sis silmä võinu naada?

Silmä võinu naada tuu, et päält pikkä tasalikku olõkit om taa maailm ütekõrraga üles heränü. Sõamehe omma vaonu mõtsu ala nigu siili, kiä tormasõ katskilännüst klaasist piimä limps-mä. Põllumehe omma traktori käümä pandnu ja sõitlõsõ noidõga nurmõ pite nigu hussikõsõ kapstalehti pääl. Väiku aiapidäjä tsungva lapjidõga maad nigu määndsegi kullaotsja ja muroniitmise massina tossasõ nigu veduri.

Puu kasvatasõ lehti külge, nigu plesspääle olõs äkki ja kipõstõ hiussõ kasuma naanu. Kõik taa kipõ keväjäne liikmine või kavvõmbast paistu nigu üts kuklasõpesä, miä äkki om kiimä lännü ja kon egäl kuklasõl uma kimmäs tegemisesiht.

Säänest kiimist om hää kõrvalt kaia, a viil parõmb om hindäl olla sääl seen, üts kuklanõ tõisi siän. Ilosat ja tüüd täus kesk-keväjät kõigilõ!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivi.org@wi.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Rumeeniä raport

Üten perrega mõnõs aos Rumeeniä päälliina Bukaresti tüüd tegemä kolnu Võromaa miis EPLERI RAIN kiro-tas elost, tüüst ja mõttist puultõist tuhat kilomeitret lõuna puul.

14. kiri. Suvi

Eestläse jaos paistus 27 kraati lämmind mahlakuu perämdsel nädälil nigu illos uni vai jupikõnõ ulmõromaanist. Rumeeniän ei olõ tollõn midägi esierälist. Suvi nakkas tan tõtõstõ hulga varrampa pääle ku meil ja lõpõs kah ildampa. A seol pääväpaistõlidsõl ilmal omma ka uma varoküle.

Midä parõmb om ilm, toda inämb inemiisi pruuv Bukarestist jalga laskõ. Nädäli seen saava tuud tetä vähäde, a nädäli-vaihtusõl om liinast ärminek suur. Mindäs mäki kaema vai mere viirde. Egä riidi lätt autidõga tii pääle tuhandit inemiisi, kiä pühäpäävä õdagus liina tagasi piät jõudma. Suur jago teid om peri aost, ku autit sai luaga osta. Seo tuu ütten ummigu, määndsit ei näe mi päälliinan, muist teiest kõnõlõmalda.

Meil käve sõbra külän ja ütenuun otsustimi Bukarestist mägitempä paika Brasoviche sõita. Sõidus valisimi päävä, ku mu rehkendüisi perrä es tohtnu üleearvo sõitjit olla. A siski olf. Saimi uma naha pääl

tunda, midä tähendäs 20 verstä läbisõitminõ katõ tunniga kuuma lõunamaa päävä käen. Seo olõ es väega meele perrä sõit. Meil lätis periselt õks häste, sõidimi tuu 160 verstä maaha nii nelä tunniga. Olõ kuulnu, et peris tihtsäle sõidõtas tuud tiid kuus vai esiki katõssa tunni. Seo, et inemise omma nii suurõs pingutusõs valmis, and mu meelest kinnitust, et Önnõ uulidsa kängsepä Johannõsõ sõna «Egäl puul om parõmb ku kongi muial!» pidävä periselt paika.

Õks säet kõrvuusi muial nättüt tuuga, miä uman koton om. Ku märgota, ku vai- valinõ ja aigunõudva paistus eestläisile Talnast Tartulõ sõit, mille kotsilõ arvatas, et hädäste olõs vaia nelärialist tiid, sis võrrõldõn Rumeeniäga om Talliina-Tartu tii väega hää. Tuu läbisõitmisõs lääki-i suurt aigu. Saman olõ-i mõtõt võrrõlda hinnäst noidõga, kiä omma kehvembän olokõrran, ja niimuudu hinnäst häste tunda. Et elo edesi lännü, tasunu kaia iks noidõ poolõ, kel asja parõmbalõ kõrraldõdu.

Mille eestläse tundva hinnäst kehvembäle ku naabri? Tuu pääle märgutõn tulõ üles hulk vahtsit küsümüüsi. Olõmi õnnõdu. Vai es tohtnu?

Ildaaigu saimi meediäst teedä, et eestläne om piaaigu kõgõ õnnõtumb inemine tan ilman. Pääsüüdläses õks matal majandus, tuu om majandusõ nõrk kasuminõ, madalamba palga, suur tüüldä olõk ja peräkõrd ka murõ uma elokeskkunna peräst.

Tüüstuse ja põllumajandusõ murõkotussõ

Kuigi olõmi IT-riik, jääse meil tan Lõunõ-Eestin päämidsis majandusõ kasvatajis õks õnnõ tüüstus ja põllumajandus.

Tüüstuseldä saa-i läbi. Ütes murrõkotussõs omma meil puutüüstuse ettevõttõ, miä tun-tavalõ ümbrekunda tsolkva. Paikligõ inemiisi käest tulõ iks kaibamist, mõnõ plaanva muialõ kolli.

A säändsit ettevõttit plaanitas viil manu tetä, kuigi rehkendüse näütäse, et mi hindä mõtsa seod puutarvidust är ei kata. Tuuperäst tulõ naada matõrjaali sisse tuuma Lätist vai muialt. Umbõs 15 aastaga peräst võiva neo ettevõttõ peris kinni minnä, selle et matõrjaali jääs veitüs. Kas lasõmi täämbä tulõvaidsi põlvi sällän liugu?

Tihtsä harimisõlda põllumajandusõlda maailm inämb läbi ei tulõ, nii ka Eesti. Põlluväetüisi, -kivhte ja rassõtehnikaga pääle üles ehitet maahariminõ om joba suurt kahho tennü: mi õigõ pia näe-i inämb häiermide pääl lindavat mehiläst, sita-sitikut, kanalisõ omma nurmi pedäl kaonu ja seo rida lätt viil edesi. Või trehvädä, et saami kuulda vaiksit, helüldä keväjit.

Tuu kõik või meid kurvas tetä, a sama hädä omma mi naabridõl kah.

RAUDSEPÄ VAMBOLA,
emeritprohvesri

Naabri omma õnnõligumba ja hää majandusõga, a ei olõ saanu tunnustust

A mille mi sis olõ-i õnnõligu, samal aol ku suumlasõ, islandlasõ ja tõdõsõ põhanaabri omma esiki väega õnnõligu? Tuuga kõüdetült olõ pandnu tähele ütte asja. Minno om kõgõ üllätänü tiidmine, et pia kõik Nobeli majanduspreemiä omma lännü Ameerika Ütisriikele, a mitte innemb nimmat korgõ elujärega rahvusriikele. Kas noidõ maiõ majandustiidläse ei olõ sis mõistnu umma majandusello kõgõ mõistligumbalõ kõrralda? Mille näid tähele ei panda?

Numbrõ näütäse, et õnnõdu olõmisõs olõ-i põhjust

Mõnõ numbrõ. Sisemajandusõ kogutoodang (SKT) üte inemise kotsilõ dollariin om näütüses Soomõn, Islandin, Šveitsin ligi 40 000. Tuu om kats kõrda korõmb ku Eestin. A haridus,

tervüse hoitminõ, turvalisus ja õiguskaitse omma meil pia sama joonõ pääl. Eestin om tüüldäolõk kül suurõmb, a võimalusõ opmisõs ja edesimine-kis omma meil, kaemalda väikulõ sissetulõkilõ, iks olõman. Ku hinnada elu kvaliteedi erinevüisi ja aotliidsi rasõhüisi, sis eestläne nii õnnõdu tan ilman kah olla es tohtnu.

A miknast tuu õnnõdu olõk sis tulõ?

Või usku, et eestläse matal õnnõtunnõ om kõüdet innekkõkkõ tuuga, et kimmäst tulõvikku ei paistu. Rahvast jääs veidembäs, külä jääse tühembäs.

Säälsaman ei tiä paikligu inemise esiki, kiä omma näide naabrikruntõ, maiõ ja mõtsu peremehe. Kiä omma nuu vahtsõ umanigu, kiä omma naid maid kokku ostnu? Omma nuu vällämaalasõ, kink uma om joba suur osa Eestimaast?

Kas muutusõ maailman pidänü hirmu tegemä?

A ku vällämaalaisi tulõ viil, nii et nakkasõ kujunõma võõra, võõrkeelidse kogukunna.

Eestläsel olli uma mafa- ja seenemõtsa, miä täämbädses aos suurõ lakõsragomisõ peräst omma joba säändsis muutunu, et jalaga noist läbi ei lää. Olõmi kõgõ hinnanu suurt ja vapa elämise ruumi, tuuperäst omma ka mi küllin maja ütstõösõst kavvõlõ ehitedü. A no käüdas liinast maalõ tüüle, inämb käüdü-i maakotost. Maakodo kaosõ är. Tuu tege hirmu.

A kas pidänü? Vai tulnu hoobis arvo saia ja rehkendä tuuga, kohepoolõ kõik maailm liigus.

Võro liina keskplatsi ehitüs.

Sannalava mõlgus meelen

Kui ma perämäst kõrda Võrun tulõ tetä kimmäle lõhmussõla üts vana lorilaul: «Kui suri mu kadunud onu, mul meenuvad veel tema sõnad.»

Unu olf mul kainõ pääga peris mõistlik miis, ainult tsipa kekstu. Purjunult nakaš timä praafma. Rahvarämpsulõ lubasi varba pääle kusta. Noid kotussiid olf tegelikult viil, mitte ainult varba. Ütes kõrras saadõti tä praafmisõ peräst ka

Tsibõridõ perrä mõtlõma. Unu istõ uma ao är ja täl saigi selges, et politruk, olguki ilma haridusõlda, ei olõ õks määne-gi rahvarämps. Rahvarämpsu kotsilõ timä umma arvamist es muuda.

Mullõ opas unu, et sannalava tulõ tetä kimmäle lõhmussõlaudust, tuu ollõv tagaotsalõ hää. Sinnä võibõv eski ülemüisi istma kutsu. Lõhmussiide päämine mõtõ ollõvgi sanna-

lava ja ülemusõ.

Ma ei olõ jupp aigu Võrun käünü, vahepääl om ütte ku tõist juhtunu, näütüses rahvuslooma valimisõ jne.

Tšuktši olõs vinne aigu tuu kotsilõ ülnü: «Демократия называется.»

Sannalava mõlgus mul õks meelen.

«С лёгким паром, товарищи!»

PULGA JAAN

Mõtõlus

Nuurus viil peris hukan ei olõ

Mu latsõpõlvõ aigu olf Võron ütsainus kinu, vana hää Avantgard. Vahtsõl Eesti aol omma säälpoodi olnu ja kurikuulsa üüklubi. A tuul ammudsõl aol olf saali iin nuka takan ka väiku puhvetikõnõ, kost sai limmu-naati ni kommi-präänikit osta. Tuud kraami pruugiti rohkõmb inne filmi kaemist. Täämbäde päävä nuhtluisi popkorni ja nätsu sis viil es tunnõta. Olli sihvka vai seemuska, noidõ kuuri olf külh pääle kinuseanssi pinke vahel kuhjan. Päävälilliisimnide ragistaminõ ai süäme täüs? No ei mäletä ma määnestki raginat. Paistus nii, et vana halv lätt meelest är. Hää omgi.

Nuurusõn olli ma kõva kinun käüjä, nüüd lää kinnu harva. Filmi «Seltsimees laps» käve päävätsel näütämisel Kandlõ kinun kaeman, väega miildü. Rõugõ koolilatsil olf ütime kinunkäük. Ku film läbi sai ja rahvas vällä naas minemä, ütelf mullõ üts tutva naistõrahvas kaejiddõ hulgast: «Naid latsi tulõ kittä, et nä kinun nii vaiksõ ja viisaka olli.» Seod olf hää külõlda. Ei olõ mi nuurus viil täv-vega hukka lännü.

VALPRI LIINA

Kui vana um vana?

Lehe kirotasõ, et vannokodon um kotusõmassu jäl nõtõtu. Latsõ, kes uma vanõmba sinnä omma veenü, ei jõvva inämb massa. Viil kirotõdas, et latsõ ei olõ rahul, kuis vanõmbidõ iist riigikoton huult peetäs. Ku ma noid artiklit loe, mõtlõ, kohpuul tuu õigus um. Olõ esi kah üle viie aasta vannokoton tüütänü ja nännü noid asju.

Mõnõ toova uma viil peris kõbusa vanõmba kotost jalost är ja ei tulõ rohkõmb kaema ku pühäde vai sünnüpäävä aigu. Ku noid vanainemiisiga jutus tulõ, sis nä üttese, et es tahaki kotost är tulla. Latsõ es kannahata vällä vanainemise koosõrdamist ja kõhimist... Noid um mõni ütisk, kes esi tahtva vannokodo tulla.

Tuust ma viil saa arvo, ku jo meelemõistus är lätt ja ei tiä inämb, midä tege. Pand siibri varra kinni vai lätt kotost är ja ei mõista inämb tagasi tulla. Ja uik üüse nii, et tõdõ kah ei saa maada. Vai um sängühaigõ, kedä um egä kolmõ tunni takast vaia käändä ja kassi. Sis um muidoki ummil rassõ, ku nä piät päivä tüül vai koolin olõma. Sis ei jääki muud üle, ku vii vannokodo vai võta kodo huuldaja. Mõlõmba varian-di umma kalli. Odava taso iist ei saa kodohuuldajat kah inämb. Tuu um rassõ tüü ja kiäki ei taha tulla. Niisama ei taheta taa palga pääle vannokodo tüüle minnä, sis jääski tuu vanadõ iist hoolõ pidämine kehvas.

Taa um mi riigi kõrda ajamalda sotsiaalnõ hädä. Ku meil kah olõssi pensioni nii suurõ ku Skandinaavia maiõn, kon inemine saa vanadusõn uma pensioni iist hindäle täüt huuldust ja ravvi lubada, olõssi meil kah asä kõrran.

A noorõmba võissi iks koton kah ummi viil mõistusõga vanõmbit rohkõmb vällä kannahata ja ku vaia, sis avita, nigu vanõmba näid umma avitanu. Taha ei kiäki nii lihtsähe kotost är minnä.

Ja ku vana um vana, ku tä esi hindägä viil toimõ saa?

URMI AILI

Päiväkene keväjäst kõrrastust

RAHMANI JAN

Minevä puulpäävä ol' üle Eesti keväjäne kraammis-talos «Teeme ära!». Pia egän külän tetti midägi ütenkuun kõrda. Uma Leht käve kaeman, midä tuul pääväl tetti är Koorastõn, Kärgulan ja Sulbin.

Koorastõ

Koorastõ inemise olli kokko tulnu inneskidse poodi ja tulõvadsõ külämaja ümbre. Riibuti, lõiguti puid jupõs ja palotõdi ossõ. Koorastõ rahvas taht vanna poodimajja tetä seldsimaja ja tuuperäst tetti tüüd ka majan seen.

Koorastõn naas silmä, et tüüpäiv ol' kõrraligult läbi mõtõldu. Vällä ol' aetu puulahkmismassin, nii sai üles laotus ka puuriit, et olõs, minka tulõvast külämajja küttä.

Kärgula

Kärgula rahvas ol' ütenkuun vahtsõ teedüsetahvli pistüpandmisõ man. Põimu-kuun tetäs külän valla väiku istmislavakõnõ ja teedüsetahvli, kost saa lukõ Kärgula külä ja mõisa aoluu kotsilõ ja kaia külä kaarti.

Kärgulan ol' nätä, et külän om hulga latsi, kiä kõik jõudumüüdä tüün üten lei.

Sulbi

Sulbi rahvas tekõ tüüd kogo-ni kolmõn paigan. Hääkõrratõid tetti bussipiätuse ja kohvigu ümbre, a päält tuu ka tsipa kavvõmban Hindriku talun Määritsä lahingupaiga man.

Sulbi inemise olli vällä aja-nu hulga tehnikat, nii panti riibudu lehe õkva traktori-koppa ja es piä leheunikit mitund kõrda ümbre nõstma.

Koorastõ rahvas riibõs ja kraamsõ tulõvadsõ küläkeskusõ ümbre, tüüd tetti ka majan seen.

RAHMANI JANI PILDID

Kärgulan aeti pistü vahtsõnõ teedüsetahvli, kohe pandas vällä külä kaart ja tsipakõsõ juttu ümbrekunna aoluu ja täämbadsõ päävä kotsilõ.

Sulbin tetti muu hulgan puhtas ka Määritsä lahingu mälehtüskivi.

Ilmahulgu

Perämädsõ paar aastat maailma pite ümbre rännänü MUSTMAA ULVI kirotas, miä om lajan ilman silmä jäänü.

Laibapüksi

Islandimaa üten tagumidsõn nukan, Holmavikin, om nõidusõ ja võlukunsti muusõum. Sääl saa teedä, kuimuudu rikkas saia.

Kõgõ parõmb plaan rikkusõ ligimeelütämisõs ollõv näbrók. Ku taa sõna mi kiilde ümbre panõt, sõs tulõva vällä laibapüksi.

Laibapüksi saat sa hindäle niimuudu: kõgõpäält om vaia mõnõ inemisega kokko leppü, et tä tuuga rahu om, ku sa päält timä surma tä vällä kaivat ja keskkotussõst allapoolõ naha maha koorit. Nahk piät kõrraliku kvaliteediga olõma, mulkõ ja rebenüisi ei vöi olla!

Om vaia lõudä ka mõni vana lesk. Lese takast tulõ mündikene varasta, ütskõik määne vai ku suur. Pääasi, et sa mündi kätte saat. A varasta tulõ õigõl aol – kas jõulu, munapähi vai suvistõ aigu.

Ku sul sõs ütskõrd nii rahakõnõ ku nahk käen ommava, tulõ sul noidõ nahast pükse sisse ronni. Püksi kliipüse õkva su hindä kere külge. Raha tsuskat muna-kotti – sääl nakkas tuu virka tüüle ja tõmbas tõisi inemisi raha su munakotti nii, et tuu inämp ilman tühäs ei saa.

A ku sa esi ütskõrd kuulma nakkat, piät kimmäle inne kuulmist noist püksest valla saama, muidu tulõva päält kuulmist täi kallalõ! Et tuust hirmsast õnnõtusõst pasedä, om sul vaia lõudä keski, kiä om valmis pistmä uma jala hääpoolidsõ püksiseere sisse tuul aol, ku sa esi kura seere kaudu vällä lipsat. Niimuudu om võimalik laibapükse sugu-võsan põlvõst põlvõ edesi anda ja raha mugu tulõ.

Ku sa kõik ilosalõ är olõt ten-nü, nigu ma opassi, ja raha joba kokko juusk, sõs olõssi illos, ku sa mu puult kah väiku meelehääga läbi astnu...

Vana pilt

PILT URMI AILI KOGOST

Hobõsõga kartoli-pandminõ

Olli algkoolilats. Imä kässe aiatüü tegemises talli mant hobõsõ tuvva. Lätsi Lauga talli mano. Sääl ol' tallimehes lahkõ olõkiga naabri Eevi. Andsõ mullõ hää rahuligu vanõmba hobõsõ. Naksi päitsmit päähä ja taossit kaala pandma. Olli kül päält nännü, kuis nä kävevä, a esi es olõ pandnu.

Ette hobõnõ kuigi sai ja naksi kodo poolõ sõitma. Õnnõs olõ õs pallo maad. A nigu sis kodo saiõ, lagosiva mu ette pant hobõsõl kõik asä ümbrelt är ja tä astsõ vehmrde vahhõlt vällä.

Esä tull' kodo ja naksimi kardolit pandma. Imä hoitsõ hobõsõl

päitsmist kinni ja esä ol' adra takan, nii aiva nä virkse sisse. Mi sõsaraga pidimi kartoli virksehe pandma. Jalapikkus vaiht ja jäl kartol. Imä ja esä aiva perän hobõsõga virkse kinni.

Nii panti vanastõ kardolit ja pandas vast nüüd kah, kellel viil hobõst um ja kes tedä uma tüü jaos tarvitas.

A hobõsõ õigõhe ettepandmist opaš mullõ hää naabritädi Linda, kiä om ka seo pildi pääl. Tä kutsõ minno õigõ mitmit kõrdo hindäle küllä, ma kiroti timä etteütlemiisi perrä kirju ja panni posti. Tuu iist andsõ tä mullõ makjuisi ja mõnikõrd eski kopkit.

URMI AILI

JUUBÕL

UMA PIDO 5

EESTI 100

VÕROKEELINE LAULU- JA RAHVAPIDO 2. JUUNIL 2018
KELL 18 VÕROL, KUBIJA LAULULAVA PÄÄL
LAAT, KONTSÕRDI', TÜÜTARÕ' VÕRO KESKLIINAN KELL 9-14
www.umapido.ee

Sinidse mehekese Marsi päält

ANTONI ANNIKA

Olle mul järekõrtnõ «muti-takso» päiv. Tuu tähendäs, et ma korja kõik uma külä vanõmba inemise autu pääle ja sõidami liina asju ajama. Sõnal «mutt» ei olõ salva-ja tähendüs – innemb sääne häätahtlikult tõgäjä ja sõbralik. Elu om praegudsõl aol nii kujunõnu, et kõrra kuun piät iks liinan käuma, selle et kõik ammõdiasutusõ omma maalt är kaonu.

Sjookõrd olle kõigil vajja tohtridõ man kävvü. Edimäne piätüs sai tettüski sõs haigõ-maja man, mis om veidükese maad liinast vällän. Kõik lät-sivä umilõ hätile api saama, a kuna joba ammu om teedä, et arsti manu saamisõs piät sul pallu aigu ja kannatust olõma, sõs kääni esi nõna liina poolõ, et mitte niisama passi. Lepse-mi kokku, et ku nä ummi asju-ga valmis saava, sõs kõlistasõ mullõ ja ma tulõ perrä ja vii näid kah liina sõppama.

Päiv paistu, vii vulisi ja vasta tulnu poltsei uma mas-sinaga tegi päävä viil värvilid-sembas.

Tii pääl olf jutus tullu, et viinapuut liina veeren om ussõ kinni pandnu. Mõtli, et kae õigõ perrä, vast om ussõ pääl mõni teedüs, kohe tä koli-si. Pidäsi massina ilustõ poodi ussõ iin kinni ja käändse kaala kõvõras, et nätä, miä ussõ pää-le kirutõ om.

Äkki kolsõ kiäki mu sällä takan aknõ pääle. Käändse sõs hinnäst tagasi ja teie aknõ valla. Sääl saiso üts viks ja vii-sakas politsei. Tutvust hinnäst ja tahtsõ mu juhilupa nätä.

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

Ildaaigu olli ütte anõkduuti kuulnu ja hirmsalõ tükse keele pääle säält peri küsumine: «Ah ti oltigi tuu sinine mehikene Marsi päält, kiä taht mu käest tükükeist leibä?» Hää olle, et ma noid sõnnu iks vällä es üttele, selle et sõs olõs lugu peris kurva lõpu võinu saia.

Naksi umast põhaldal kotist paprid otsma, ku joba kostu vaht-sõnõ küsumine: «Kas auto on teie nimel?» Esihindäst mõista, et mu nimel... Ei tiä, kelle nime pääl sõs? Olli juhilua üles löüd-nü ja kuun jaatusõga andsõ nuu politsei kätte. Uursõ ja puursõ tä sõs tükü aigu kõrd minnu ja kõrd mu paprit. Küsse sõs, kas ma teie midägi võlssi, et paprit nii pikält uuritas. «No aga kas tegite või?» kuulsõ ma õkva vahtsõ küsi-mist. Hindä teedä külh mitte, ja nii ma ütli kah. «Olete kindel?»

saiõ õkva vahtsõ küsumise. Naksi sõs hindäette perrä mõtlõma. Tulõ palliva, suunda näütsi... Eski valgusfoori tuli olle rohilinõ... No mitte ei tiä, et midägi võlssi olõs ollu. «Ega te joobes ei ole?» No miä sa ütlet säändse küsumise pääle? Eelmidsel õdakul sai külh paar pitsi sünnipäävälatsõ tervü-ses võetu, a nüüd om jo vahtsõnõ päiv ja nii ulf ma kah olõ-i, et pur-jun päägä liina nakka sõitma.

Igatahes tuu aparaat, mille sisse ma puhksõ, lugõsi mu kainõs. Vähämbält kellelgi olle mõistus pään. Uutsõ joba vahtsõ küsi-mist ja ega tuu tulõmalda es jää.

«Kas te olete kindel, et teil tur-vavõõ ka enne kinni oli?» Kae, tuun asjan olli ma külh sada üts protsõnti kimmäs, ja nii ma ütli kah. Nüüd ilmu vällä ka tõnõ poli-tsei ja minnu vahtsõ joba kats paari ammõtnigõ silmi. Vägüsi

nakaš tunduma, et no nüüd külh käändäs mullõ trahv millegi iist, midä ma tennü ei olõ, selle et ülekaal olf jo näi-de puul. «Olete ikka kindel, et turvavõõ polnud lahti?»

kostu küsumine katõ sil-mäpaari puult. Loomuli-kult olõ kimmäs. Mille ma piäs võlssma? «Aga miks inimesed valeta-vad?» küsti õkva vaht-sõst. Kost ma tuud tiä, mille, a mu rihm olle kinni ja mis hää peräst ma olõs tä pidänü pikä sõidu päält tullõn inne saisma jäämist valla tegemä. Pää-legi ei olõs ma val-lalõ olõvat vüüd nii kipõlõ jälki kinni pan-da jõudnu, esieränis ku

ma es tiäki, et politsei minno tähele om pandnu.

Tundu, et lõpus nakati minnu vist iks uskma, selle et paprõ anti tagasi ja sooviti hääd tiid.

Ku ma aknit kinni naksi pandma, hõigati mullõ: «Pange turvavõõ peale!» No mul om jo pääl... «Pange alati tur-vavõõ peale!» Ma jo panõgi kõgõ... no vai piaaigu kõgõ... Vähämbält liina ma külh ku-nagi vallalidsõ rihmaga ei sõida. Pääle taad janti olle mul kangõ isu kohegi publihtõ minnä ja närve rahustusõs üts klõmakas võtta. Lätsigi.... ja võtsõ üte suurõ tulidsõ kohvi. Istõ sis sääl, jõid kohvi ja mõt-li, et kuradi hää, et ma noid krapsakit politseimihi õkva alustusõs «sinitsis mehekeisis Marsi päält» es kutsu.

Kolm aastat tingimiisi

Tiidläse ütli vällä, et neandertaallasõ välläkuulmisõ põh-jusõs olf timä pallo väikeneaju, miä es lupa tõisi inimliikega kuuntüüd tetä. Õigõ jutt. Kaegõ, ku suur pää om Ossinovskil, Ratasõl, Simsonil, Pevkuril... Ma arva, et neandertaallaisil olf lihtsäle toimõtulõ-

RUITLASÕ OLAVI, stressin kiränik

misõs *homo sapiens*-ist mõnõ-võrra veidemb pappi.

Nä es jovva üteli pääväl ummi latsi inämb eliitkuuli panda ja nuu pidi inemiisi takast sitta kraamma nakkama. Sitakraamja latsõ es saa inämb harilikun koolin kah toimõ ja noidõ latsil lätõs elon viil halvõmbalõ, ja nii edesi ja nii edesi...

Aju lätõs egä põlvõga väikumbas. Taa kotsilõ või üldä süstemaatiline taandarõnda-minõ, mis käü ka täämbädsel pääväl. Vai ku tõisipite võtta, sis sordiarõtus.

Kaegõ minno! Aastit tagasi, ku ma Umma Lehte kirotama naksi, kaaldõ muaju pia puul-tõist killo, no om tuust alalõ vaivalt puul. Ei olõ midägi tetä. Egä Uma Lehe luuga lätõ ports ajurakkõ minemä ja asõ-mõlõ ei tulõ näid kostki. Keskmädselt haritust saa pallo ulf üte inempõlvõ joosul. Inämb ei saa asjust arvo.

Üts tutva ja tunnõt muusik üteli, et ütskõik, koolõmi väl-lä, sõs koolõmi, inemiisi om ilman küländ. Ja üteli mano, et tä ei saa seod avaligult ilman-gi vällä ütelä, sõs saas täl pääväpäält tüü otsa.

Tõnõ, tunnõt poliitik üteli umavahelidsõn jutun: seo, et Eesti om saanu 90ndide alos-tusõst seenimaani vabalt ellä,

om ime, mis nakkas tassakõistõ otsa saa-ma. Ja üteli mano: või muidoki päse-mist luuta, a tuu olõs sammamuudu ime. A kattõ imet jarest... vaivalt...

Välläkuulmisõl om ütsainus põhjus – stress. Nii omma nii viina-ku narkosur-ma stressisurma,

hindätapmisõ stressitapu, siist muialõ elämä koliminõ pagõ-minõ lõpulda stressi iist. Ja uma 700grammidsõ aju man tunnus mullõ kah joba ütskõik. Seod kiilt kõnõlõvidõ inemiisi peräst valtas süä, proomi näide jaos olõman olla, a seost ärrõõ-vitüst riigist nakkas tassakõis-tõ ütskõik saama. Liiga pallo Autorollot, ei muud...

Üts ettevõtjast sõbõr küsse mu käest, mitund Eesti vahtsõl esisaismisõ aol kinni pantut nn autorollotajat ma tiä. Mõtli ja naksi naardma. Mitte ütlegi. Mitte ütlegi ei tiä, selle et mit-te ütlegi peris pasatskit ei olõki kinni pantu. Kelle kriminaal-asi saa süüasa aigumisõga lõpu, kelle tegemiisile pandas aastakümneidikkunõ riigi-salahusõ katõ. Egäsugumaidi asju om elon nättü, pääle van-gin istva rahvahõõtjää.

Otsalti Aivarit mäletäti? Inneskine keskuurmisbüroo esieränis tähtside asju uur-ja, Valga ni Tarto ni Lõuna politseiprefektuuri prefekt. Mäletäti, mis tä tekki? Pidi politseimaffiat. Ja mis tä ummi tegemiisi iist sai? Sai tuu iist kolm aastat tingimiisi.

Millest mi sõs periselt ilma jäämi, ku vällä koolõmi? Eesti riigist vai tuust joba ammu-ilma vormist välän poliitilid-sustõst seenimaani vabalt ellä,

Tossu Tilda pajatusõ

Imä pass

Keskkooli lõpõtanu saiva üle viietõisku aasta kokko. Mehe uhkõndi, kellel om parõmb ammõdikotus.

Naasõ kõnõli rohkõmb lat-sist. Latsõkõsõ olli näil noorõ, mõnõl viil peris väiku. Kesk-koolipingist õkva mehele jo nafalt kiäki ei joosõ.

Üts imä kõnõl, kuis tä pidi ammõdiasotusõn käümä. Kõgõ olf jalun suur rutt: tüü, kodo, latsõ. Tuu imä haard

suhvlis passi üten, toda lätõs vaia. Ammõtnik oll noorõ-puulnõ meesterahvas. Tä tekki dokustaadi vallalõ ja naas kõva helüga naarma. Naanõ es saa arvu, millen asi. A ammõtniguherr üteli tälle läbi naaru silmi pühken: «Provva, seo passiga ei olõ midägi pääle naada!»

Naanõ kai. Jutt jumala õigõ, tsilfokõsõ kunstnigu olli passi-pildi pääle armsalõ imäle joo-nistanu pääh verevä sarvõ ni nõna ala musta vundsi.

Siil vai susi

Ma kuuli raadiost, et Võromaa mõtsa omma kõik siile täüs. Ku susi sai rahvaeläjä, pahasi siil väega är. Tä es nakka külh nukah pobisõma, nigu võissi siilist arvada. Siil ai hoobis üle Eestimaa toetaja kokko ja nõud pussäga umma õigust takah. Siilile om joba uma raadiogi tettü. Tah Võromaa mõtsuh saa sõs siil ummi sõpruga raadio-

MUDA MARI

Laulupido unõnõgo

Taa lugu juhtu mukka periselt – ma näi tedä periselt unõn.

Tulõman olf üldlaulupido ja tuus aos anti mi koorilõ pää-varjo üten suurõn pääliina koolimajan. Kõnõldi, et taa om Gustav Adolfi gümnaa-sium, a vällä kül es näe niimuudu. Maja saiso ka võlss kotusõ pääl. Olf määnegi harilik vana moodu perrä ehi-tet kuul – põrmand olf vast inne suurt pito üle võõbatu. Pannimi sõs uma madratsi ja magamiskoti klassitarrõ maa-ha ja tundsõmi hinnäst nigu koton. Mul olf kuigi hallõ olla ja hiitse inne tõisi magama.

Järgmädsõ hummogu, ku hambit mõskma lätõsi, es tunnõ hinnäst piiglist är – silmi üm-bre olli paksu hüdsimusta tsõõri ja huulõ olli kah väega valgõ. Kai õkva mitmõ küle päält, a pilt olf üttemuudu jälle. Naksi pelgämä, et mõni hirmsa tõbi om üleüü kallalõ tulnu.

Säändsen olukõrran olf edimäne mõtõ tuu, et tulõ imäle kõlista. Kõlistigi ja püüdse väega tasalikult seletä, mis tunnusõ omma – pääst olli joba kõik hirmsa mõttõ läbi linnan. Ütli sõs: «Imä, mul omma silmi ümbre suurõ musta tsõõri. Eelä viil es olõ.» Imä küsse tuu pääle: «Vast om kiäki nuu sullõ joonistanu?»

No kuis tä kül saiõ niimuudu ütelä! Ma eski murõst murtu ja tä viil naard minno! A imä sõnna jo õks kullõt, lätõ sis, televõn kõrva man, piigli mano tagasi. Tõmbsi sõrmõga silmänukast – ja lätõki kõik tuu tunnus lakja! Olli veidü segähüsen ja ütli: «Jah, omgi joonistõt.» Imä suvõsõ viil hääd päivä. Nii tuu kõnõ lõppi ja mul olf väega suur kergendüs, et om viil elopäivi antu ja saa laulupito nätä.

Ku üles heräsi, lätõs egäs juh-us periselt kah piigli mano. Önnõs es paistu säält määnd-sitki olümpiärõngit.

KUSLAPUU KAISA

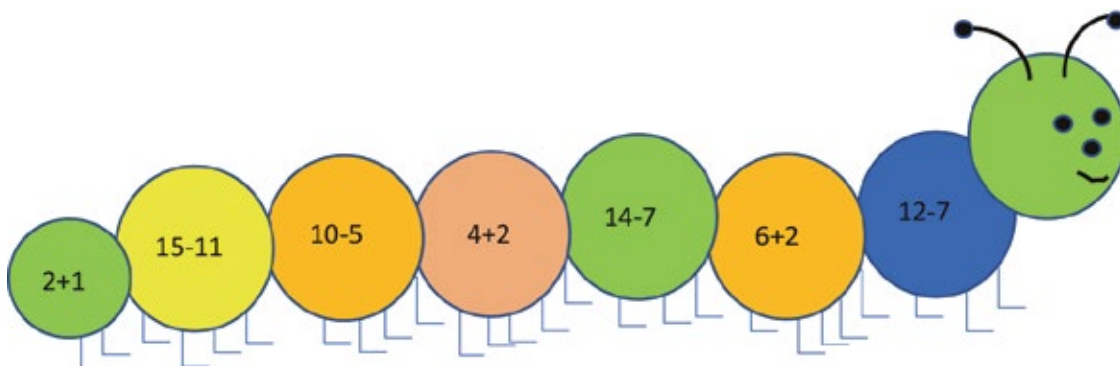
Rehkendä', ku vana om taa vaglakõnõ?

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiaga: Uma Leht Tartu 48 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ. Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF. Minevä kõrra vastus: VOLBRIPÄIV.

Writoru
SEPTIKIDE JA BIOPUHASTAJIDÕ PAIKAPANDMINÕ JOOGIVIHISÜSTEEME EHIÜS
www.jyritoru.ee
TEL: 51 15 287

Telli Uma Leht!

6 kuud – 6 €, 12 kuud – 12 €, e-arvõ püsivõõleping 0.85 € kuun.

Telli saa ExpressPostist: tellimine.ee/umaleht tel 617 7717 vai postkontorist.